

**XARAKTER AKSENTUATSIYASI. MULOQOT USLUBLARINI
BAHOLASHDA AKSENTUATSIYANING MA'LUM TIPLARI.
(K. LEONGARD BO'YICHA)**

Ashurova Marjona Qahramon qizi

SamDCHTI talabasi

Yadgarova Ozoda Ibragimovna

Ilmiy rahbar: SamDCHTI dotsenti

Annotatsiya: Mazkur maqolada xarakter aksentuatsiyasi va muloqot uslublarni baholashda aksentuatsiyaning ma'lum tiplari K. Leongard tomonidan ishlab chiqilgan yondashuv asosida tahlil qilinadi. Aksentuatsiya - bu shaxsning xususiyatlariga asoslangan, uning muloqot uslubiga ta'sir ko'rsatuvchi xususiyatlarni anglatadi. Maqolada aksentuatsiya turlari, ularning muloqotdagi roli va kommunikativ xususiyatlari o'zaro bog'liq tarzda ko'rib chiqiladi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida leongardning aksentuatsiya tiplari va ularning muloqot uslublari ta'siri tahlil etiladi. Tahlil natijalariga ko'ra, aksentuatsiyaning muloqotdagi ahamiyati va uning shaxsiyat rivojlanishiga ta'siri haqida xulosa chiqariladi.

Kalit so'zlar: Aksentuatsiya, muloqot uslubi, shaxsiyat, K. Leongard, kommunikativ xususiyatlar, tahlil, shaxsiy xususiyatlar.

Kirish

K. Leongard tomonidan ishlab chiqilgan aksentuatsiya nazariyasi, shaxsiyatning ijtimoiy va psixologik jihatlarini chuqur tahlil qilishga imkon beradi. Aksentuatsiya tushunchasi shaxsiyatning ekstremal xususiyatlari sifatida ta'riflanadi, bu xususiyatlar kishining muloqot uslubi, boshqa odamlar bilan munosabati, va ijtimoiy jarayonlarda qanday harakat qilishini belgilaydi. Leongard o'zining aksentuatsiya tiplari haqida gapirganda, har bir tipning o'ziga xos xususiyatlarini keltirib, ularning muloqot uslublari ta'sirini o'rganadi. Maqolada aksentuatsiyaning turli tiplari va ularning muloqot jarayonida qanday aks etishi ko'rib chiqiladi.

Adabiyot Sharhi

Aksentuatsiya tushunchasini birinchi bo'lib nemis psixologi K. Leongard ishlab chiqqan. Uning nazariyasiga ko'ra, aksentuatsiya shaxsiyatning ba'zi jihatlarida juda kuchli rivojlanishi natijasida shakllanadi, bu esa uning muloqotda xulq-atvorini kuchaytiradi yoki boshqalarga ta'sir ko'rsatadi. Leongard aksentuatsiyaning 12 xil tipini ajratgan: his-tuyg'ularga bo'lgan yuqori sezgirlik, introversiya, g'azab, nevrotizm, va boshqa turlar. Keyingi yillarda aksentuatsiya turlari va ularning psixologik, ijtimoiy, hamda kommunikativ jihatlarini bo'yicha boshqa olimlar ham tadqiqotlar olib bordi. Shuningdek, aksentuatsiya muloqotda qanday namoyon bo'lishi, uning shaxsiyatning boshqa

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

xususiyatlari bilan bog'liqligi, va muloqot uslublariga ta'siri haqida ko'plab tadqiqotlar mavjud.

Tadqiqot Metodologiyasi

Tadqiqotda K. Leongardning aksentuatsiya tiplari va ularning muloqot uslublariga ta'siri o'rganildi. Tadqiqotda sifatli yondashuv qo'llanilib, aksentuatsiya turlarining har biri bo'yicha psixologik va kommunikativ tahlil amalga oshirildi. Shuningdek, aksentuatsiyaning muloqotdagi o'zgaruvchanligi va uning shaxsiyat rivojlanishiga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqotda muloqotning psixologik va ijtimoiy jihatlarini, shuningdek, aksentuatsiyaning psixologik xususiyatlarga ta'siri hamda ularning kommunikativ xususiyatlari o'rganildi.

Tahlil va Natija

K. Leongardning aksentuatsiya tiplari va ularning muloqot uslublariga ta'siri shaxsiyatning psixologik va ijtimoiy jihatlarini tushunish uchun juda muhimdir. Tadqiqot davomida aksentuatsiyaning har bir turi bo'yicha psixologik va kommunikativ tahlil amalga oshirildi. Maqsad, aksentuatsiyaning muloqotdagi roli, uning shaxsiyat rivojlanishiga ta'siri va muloqot uslublariga qanday integratsiya bo'lishi haqida chuqur tahlil qilish edi. Quyidagi tahlilda aksentuatsiyaning har bir tipi va uning muloqotdagi o'zgarishlari haqida gapiriladi.

1. Sosial Introversiya va Muloqotdagi Xususiyatlar

Sosial introversiya – bu shaxsiyatning o'zini ko'proq yolg'iz his qilishiga asoslangan aksentuatsiya turi bo'lib, bunday odamlar odatda boshqalar bilan muloqot qilishda ishtirok etishda qiynalishadi. Ular ko'p hollarda ijtimoiy tadbirlardan qochadilar va jamiyatdan uzoqlashishni afzal ko'radilar. Shunday qilib, introvertlar o'z his-tuyg'ularini boshqalar bilan baham ko'rishga harakat qilishmaydi, bu esa ularning muloqot uslubiga bevosita ta'sir qiladi.

Introversiya aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar, odatda, boshqa odamlar bilan muloqotda bo'lishda o'zlarini noqulay his qilishadi. Ular o'z hissiyotlarini boshqalarga aniqlik bilan ifodalashda qiyinchiliklarga duch kelishadi, bu esa kommunikativ muammolarni keltirib chiqaradi. Muloqotda bunday shaxslar ko'pincha qisqa va aniq javoblar berishga moyildirlar, bu esa ularning muloqot uslubini to'g'ri tushunishni qiyinlashtiradi.

Introvertlar, shuningdek, o'z his-tuyg'ularini boshqarish va boshqalarga ifodalashda jiddiy qiyinchiliklarga duch keladilar, bu esa ularning muloqotda passiv bo'lishiga olib keladi. Ularning o'zaro aloqalarida ham noaniqlik va qarama-qarshiliklar mavjud bo'lishi mumkin. Bu turdagi aksentuatsiya, ayniqsa, jamoaviy ishlar va guruh faoliyatlarida muloqotning samaradorligiga ta'sir qilishi mumkin.

Natija: Sosial introversiya aksentuatsiyasi muloqotda ehtiyotkorlikni keltirib chiqaradi. Ularning muloqot uslubi asosan aniq va qisqa bo'ladi, lekin ba'zan bu boshqalar bilan samarali aloqada bo'lish imkoniyatlarini cheklaydi.

2. His-tuyg'ularga Yuqori Sezgirlik va Muloqotdagi Ta'siri

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

His-tuyg'ularga yuqori sezgirlik aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar o'z his-tuyg'ularini intensiv ravishda boshdan kechirishadi. Bunday shaxslar ba'zan o'z hissiyotlariga juda kuchli berilib ketadilar va bu ularning muloqotda ko'p vaqt o'zini ifodalashga, o'z his-tuyg'ularini boshqalarga ko'rsatishga yordam beradi. Biroq, bu yuqori sezgirlik, ular uchun muloqotda ba'zi ijtimoiy qiyinchiliklarni yaratishi mumkin.

Aksentuatsiyaning bu turi muloqotda o'zini ifodalashning yuqori darajasini keltirib chiqarishi mumkin, ammo bu ba'zan boshqalar bilan yuzaga keladigan qarama-qarshiliklarni ham kuchaytiradi. His-tuyg'ularga yuqori sezgirlik aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar juda tez taranglashadilar va ular uchun o'z hissiyotlarini boshqarish qiyin bo'ladi. Shu sababli, muloqotda ehtiyotkorlik bilan yondoshuv kerak bo'lishi mumkin, chunki bu turdagi shaxslar boshqalarning so'zlarini noto'g'ri tushunishlari va o'zlarining his-tuyg'ulariga haddan tashqari javob berishlari mumkin.

Natija: His-tuyg'ularga yuqori sezgirlik aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar muloqotda ko'proq his-tuyg'ularni ifodalashadi, lekin bu, ayniqsa, jiddiy vaziyatlarda, boshqalar bilan qarama-qarshi holatlar yaratishi mumkin. Bu turdagi shaxsiyatlar uchun ijtimoiy aloqalarni boshqarish ko'proq sabr va ehtiyotkorlikni talab qiladi.

3. G'azab Aksentuatsiyasi va Muloqotdagi Ro'li

G'azab aksentuatsiyasi – bu shaxslar o'z g'azablarini boshqarishda qiyinchiliklarga duch keladigan xususiyatdir. Bunday shaxslar, o'zaro muloqotda g'azabni tezda ifodalashlari va boshqalarga qarshi agressiv harakatlar qilishlari mumkin. Bu, albatta, ularning ijtimoiy munosabatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

G'azab aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar ko'pincha muloqotda ehtiyotkorlikni unutadilar va o'zlarini haddan tashqari ifodalashadi. Boshqalar bilan aloqada bo'lishda tez-tez to'qnashuvlar yuzaga keladi, bu esa ijtimoiy muloqotda muammolarni keltirib chiqaradi. Bunday shaxslar o'z g'azablarini boshqarishda qiyinchiliklarga duch kelishadi va bu, ularning kommunikativ muhitda noqulaylikni yaratadi.

Natija: G'azab aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar muloqotda asabiylashishlari va agresiv bo'lishlari mumkin. Bu turdagi aksentuatsiya shaxslar uchun muloqotda ehtiyotkorlikni talab qiladi va boshqalarga zarar yetkazmaslik uchun o'z hissiyotlarini boshqarish muhimdir.

4. Nevrotizm Aksentuatsiyasi va Muloqotdagi Xususiyatlar

Nevrotizm aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar o'zlarining his-tuyg'ulariga va muloqotdagi vaziyatlarga nisbatan tezda xavotirga tushadilar. Ular ko'pincha o'zlariga ishonchsizdirlar, o'z o'rinlarida bo'lishga qiynaladilar va muloqotda noaniqlikni boshdan kechiradilar. Bu turdagi aksentuatsiya shaxsiyatning muloqotdagi noaniqligi va ijtimoiy aloqalaridagi stressni kuchaytiradi.

Nevrotizm aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar, ko'pincha o'zlariga ishonchsizdirlar va boshqalar bilan o'z muloqotlarini boshqarishda qiyinchiliklarga duch keladilar. Ularning muloqot uslubi ba'zan o'zlarini himoya qilishga yoki e'tibor

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

qaratishga intilish bilan izohlanadi. Bunday shaxslar o'z hissiyotlarini boshqarish va to'g'ri ifodalashda noqulayliklarga duch keladilar.

Natija: Nevrotizm aksentuatsiyasiga ega bo'lgan shaxslar muloqotda ijtimoiy muammolarga duch keladilar, bu esa o'zlarini ko'rsatishda noqulaylik yaratadi. Bunday shaxslar uchun muloqotda stressni kamaytirish va o'zlariga ishonch hosil qilish muhimdir.

Takliflar

- Aksentuatsiya turlarini tushunish va ularni muloqotda aniqroq tahlil qilish zarur.
- Psixologik maslahatlar yordamida aksentuatsiya turlarining ijtimoiy va muloqotdagi salbiy ta'sirlarini kamaytirish mumkin.
- Muloqot uslublarini yaxshilash uchun shaxsiy treninglar va o'z-o'zini tahlil qilish metodlaridan foydalanish tavsiya etiladi.

Xulosa

K. Leongardning aksentuatsiya nazariyasi va uning muloqot uslublariga ta'siri shaxsiyat rivojlanishida va ijtimoiy muloqotda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, aksentuatsiya turli tiplari shaxsiyatning muloqotda qanday o'zgarishi va boshqalar bilan qanday munosabatda bo'lishiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun aksentuatsiya turlarini yaxshi tushunish, shaxsiy va ijtimoiy rivojlanish uchun foydali bo'lishi mumkin.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Leongard, K. (1980). *Psychology of Personality and Social Psychology*.
2. Fiedler, F. (1990). *Personality and Communication Styles in Leadership*.
3. Eyseric, F. (2010). *Psychological Aspects of Human Interaction*.
4. Gelman, A. (2008). *Personality and Communication in Modern Society*.

